

Pels camins del Berguedà

per l'AGRUPACIÓ DE MUNTANYENCs BERGUEDANS

El Berguedà és solcat per camins de tota mena: ramaders, de contraban, històrics, dels músics..., i, per molts corriols perduts amb el pas del temps. Aquest treball vol donar a conèixer uns itineraris que, amb els nous mitjans de comunicació, han perdut bona part de la seva importància.

Camí ramader als voltants de Sagàs.

M. SERRAT

INTRODUCCIÓ

A l'hora de fer aquest article, no hem pretès, ni de bon tros, fer un estudi científic, i molt menys, de tots els camins que hi ha, o bé hi ha hagut a la nostra comarca. La nostra intenció és la de donar a conèixer uns itineraris, que en alguns casos són i en d'altres han estat fonts importants de comunicació, a tots nivells, per la nostra gent. Avui en dia aquests camins, han perdut gran part de la seva importància, o bé tota, encara que no el seu encant, gràcies al desenvolupament de d'altres mitjans de comunicació, principalment l'automòbil, el que fa que no siguin utilitzats, ni de bon tros, com abans.

Aquest tampoc no vol ésser un estudi d'una sèrie de camins en concret, sinó que vol arribar a ser una exposició, en general, de les principals utilitats que tenien aquests i del seu itinerari. Per aquest motiu hi trobarem diferents menes d'utilització: camins que havien

estat ramaders, de contraban, de comunicació entre un poble i un altre o senzillament, camins per a caminar, i per a gaudir del paisatge i de les peculiaritats que aquest ens ofereix. També ens proposem fer veure que algun d'aquests, actualment, és perdut, o bé el seu recorregut és molt difícil, ja que la construcció de noves carreteres i pistes forestals no respecta res, ni tan sols els camins que els nostres avantpassats havien trepitjat tantes i tantes vegades. Degut a tot això, creiem que en un futur no gaire llunyà, aquests, hauran perdut la seva personalitat, aquella finalitat per la qual foren traçats, i quedaran en el record d'aquells que els varen trepitjar, i, amb ells, també se n'anirà tot un seguit de fets i anècdotes que configuraren durant tota una època la comunicació a la nostra comarca. El seu futur més immediat serà el de quedar en el record o bé, simplement, com a ruta excursionista per a aquells que encara avui gaudeixen, tot caminant sense presses, de la

bellesa natural que aquests camins ofereixen.

CAMINS RAMADERS Abans i ara

Aquests camins varen tenir una gran importància fins fa pocs anys, ja que eren les úniques vies de comunicació que tenien els ramats de les terres baixes per a arribar a les pastures de muntanya en les èpoques d'estiu. En l'actualitat són poc utilitzats per dues raons molt concretes: la primera d'elles és la reducció en el nombre de ramats existents, per exemple tenim que en el terme de Sagàs, on uns 20 anys enrera hi havia unes 1.000 ovelles, en aquests moments gairebé no arriben a les 150 o 200, i això ha donat lloc a un augment del terreny de pastura en el propi terme i que ja no es desplacin a la muntanya. En segon lloc, els canvis soferts per la societat han provocat que molts d'aquests ramats que es desplacen a la

mntanya utilitzin el transport per carretera, tot i que sembla que no és massa beneficiós per al bestiar.

Tota aquesta xarxa de camins i els seus ramals, també havien estat utilitzats per a portar el bestiar a les diferents fires que, en gran nombre, es feien a finals d'estiu. Entre elles podem recordar la de Gósol, Guardiola, Bagà, la Pobla, Berga, Olost del Lluçanès, Prats...

La seva importància ens la remarca el fet que es trobessin degudament senyalitzats i que ningú no pogués impedir el pas dels ramats per ells, sempre i quan aquests no sobrepassessin els límits que marca la llei. Actualment alguns trams d'aquests camins han estat destruïts per la construcció de noves carreteres o altres vies, i el problema pot plantejar-se si alguns ramaders es decideixen a tornar-los a utilitzar.

Itinerari, connotacions i durada

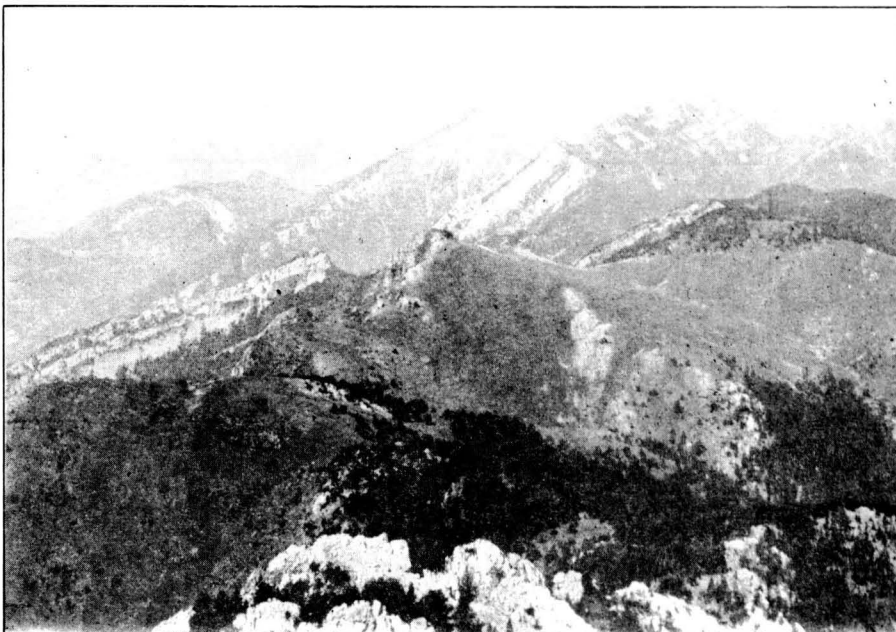
Com a exemple d'un d'aquests camins hem agafat el que provinent del Vallès i Osona va als Rasos, emprat també per a anar cap a La Vança i Tuixén. Camí utilitzat pels ramats del Vallès, Osona i part del Baix Berguedà, més concretament Sagàs, i Merlès. Començant a resseguir-lo des de Prats de Lluçanès, el seu recorregut és el següent: El Grau (Lluçà), Borrelleres (Merlès), Vilalta -lloc de pernocta-, La Pinya, Hostal de la Roca (Sagàs) -lloc de pernocta-, La Casilla, Cal Refilat, Pont de Pasavan, Cal Teixidor, Xiolans, Pontarró, Trasserres, Ballaró (Olvan) -lloc de pernocta-, Cal Cisteller, Forn del Cantí, Roca Rodona, Ferreres, Pont de Minoves, Pont d'Orniu (Colònia Rosal), La Bruguera (Berga) -lloc de pernocta-, Mas d'En Bosc, Casa-en-Ponç, Passeig del Vall: -lloc de parada-, Cal Parraquer, l'Estret, Font Freda -lloc de pernocta-, Campllong, Puigventós i Rasos de Peguera.

Com podreu apreciar, hem posat els noms de les diferents cases, tot i que en la majoria de casos el camí només passi pel seu terme.

Les cases on figura l'anotació *lloc de pernocta*, corresponen als llocs que els pastors utilitzen per a passar la nit i omplir el sarró i la bóta. Els ramats queden espargits pels terrenys que envolten la casa. Aquestes cases ens serveixen per a indicar-nos el camí que, normalment, es recorria en una dia.

La parada del Vall era el punt de reunió dels diferents ramats que es dirigien als Rasos, on s'agrupaven formant la *ramada*, que un cop formada, dirigien cap als Rasos.

La durada des de Merlès fins als Rasos, normalment, era de 2 a 3 dies, però això, en gran part, depenia de si el pastor considerava convenient aprofitar les herbes del camí o no, allargant o

Vista general Moixeró - Cadí - Pedraforca.

M. ESCOBET

reduint d'aquesta manera la durada del trajecte.

Ramals

Un d'ells, és el ramal que segueix la riera de Merlès, i que té el nom de *riera*. Es dirigeix a Borredà i, d'aquí, a Sant Jaume de Frontanyà. Aquest ramal és utilitzat pels que, provinents del Lluçanès, Osona..., es dirigeixen a Sant Jaume i que a nivell del Grau segueixen paral·lelament la riera de Merlès fins a trobar-se, a nivell de Boatella, amb els que provenen de la Quar, La Portella o Merlès.

Els ramats que van a Peguera trenquen a nivell d'Espinalbet tot seguint cap a l'Estany i Peguera. Un cop arribats a Campllong se separen els ramats que es dirigeixen a Castellar del Riu, Tuixén o La Vança.

També s'han de tenir presents els altres camins que poden fer servir ramats no provinents dels indrets esmentats, i que dirigint-se als Rasos, s'aniran incorporant en aquest camí ramader.

Funcionament dels prats de muntanya

Els propietaris d'aquests terrenys de pastura els lloguen a un grup de persones anomenades *arrendadors*, que paguen una quantitat determinada per les herbes. Aquests arrendadors lloguen una colla de pastors. Ells s'encarreguen de vigilar els ramats durant l'estiu i nomenen el cap de colla, que es coneix amb el nom de *majoral*. Aquest és l'encarregat de distribuir les ramades, procurar el bon funcionament dels ramats, i determinar el nombre de caps de bestiar que poden haver-hi segons l'estat i

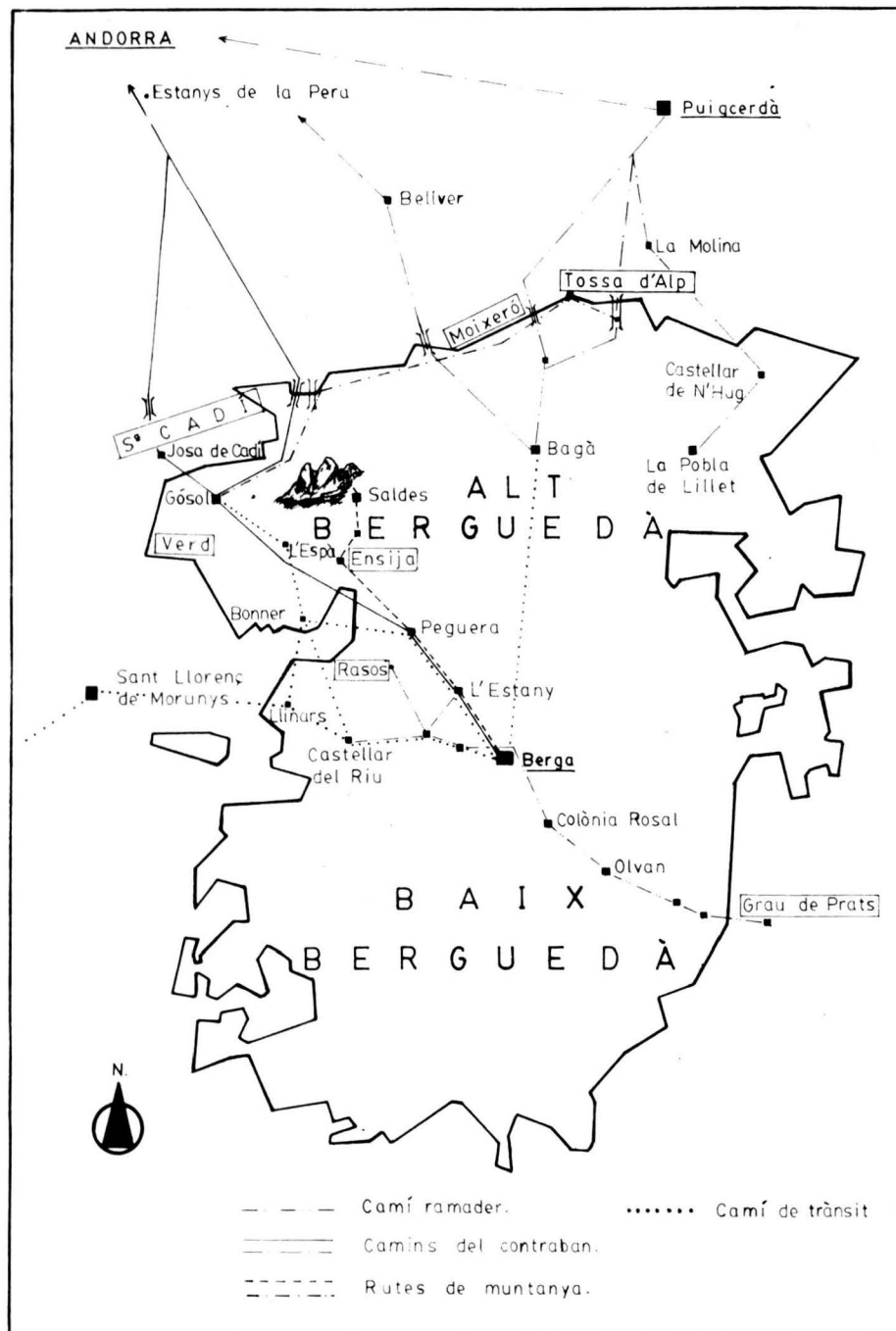
quantitat d'herba que hi hagi. El seu treball és molt apreciat i vigilat pels ramaders, fins el punt que molts d'ells si no hi ha un determinat majoral o no els agrada el que hi ha, no hi porten els seus ramats.

Els ramaders paguen una quantitat determinada al grup d'arrendadors per cada cap de bestiar que els porten.

Anècdotes

Podem esmentar els dubtes que tenen alguns pastors que, un cop formada la ramada al Passeig del Vall i després del seu pas pel Carrer dels Gitanos i la Pça. Sta. Magdalena en direcció a cal Parraquer, no hagués desaparegut algun o altre xai o ovella, ja que aquestes ramades reunien un gran nombre de caps de bestiar i, en ser aquests carrers molt estrets, s'allargaven molt i el seu pas podia durar hores, amb la qual cosa hauria estat molt fàcil sostreure'n algun sense que ningú ho pogués veure.

També, i no fa gaires anys, sembla que van haver-hi problemes amb pastors provinents del Montsià que, seguint estrictament el camí ramader que marcava el seu mapa, varen anar a parar al bell mig del Carrer Major de Berga davant la sorpresa de molts dels seus botiguers i altres vianants que, conjuntament amb les autoritats, varen intentar impedir el seu pas sense aconseguir-ho. Aquest recorregut, si no s'ha modificat en els darrers anys, encara ens podria tornar a sorprendre algun dia d'aquests i podríem trobar-nos amb el carrer envaït per un gran nombre d'ovelles que hi farien el seu passeig turístic i, tot plegat, no deixaria de ser una nota molt agradable per a alguns, i, no tant, per a uns altres.

ITINERARI COLL DE PAL - GÓSOL

Aquest itinerari no és exactament un camí de muntanya, és una de les diferents rutes muntanyenques que es poden realitzar en aquesta regió. És un itinerari que en algun lloc del seu recorregut és travessat per vertaders camins de muntanya que comuniquen la Cerdanya i el Berguedà.

Així, trobem el Coll de Jou, el Coll de Pendís, i el Pas dels Gosolans, que han servit de pas obligat tant per a contrabandistes com per a ramaders i traginers. Actualment són els excursionistes els que majoritàriament recorren aquests colls i camins en les seves activitats muntanyenques.

Aquest recorregut és recomenable per als muntanyencs per l'ampli panorama que ofereix en anar seguint les

carenes de les muntanyes, i permet observar, alhora, el magnífic pla de la Cerdanya amb les seves muntanyes al fons, i, a l'altre vessant, les valls i muntanyes de l'Alt Berguedà. Un altre motiu d'interès d'aquesta ruta és que té lloc quasi sempre a unes alçades superiors als 2000 metres: Coll de Pendís (1800) i Gósol (1400 m) són els punts més baixos.

La travessa Coll de Pal - Gósol és recomanable fer-la tot l'any però preferentment a la primavera i a la tardor. És a la primavera quan encara hi ha neu als cims de les muntanyes, i quan els pins i avets i els prats i els camps són verds. És en aquesta època quan es pot disfrutar del contrast dels colors. A la tardor, ja no hi ha neu als cims, però llavors els faigs ens ofereixen els seus colors vermellorsos i taronges barrejats amb els verds dels pins i avets.

La descripció d'aquesta travessa és

ben senzilla, seguint la carena no te perdua. No tot és seguir carena, però, hi és majoritari en el tros recorregut. També passa per un vessant i per l'altre, hi ha moments que travesses tarteres i, en passar a l'altre vessant et fiques dins el bosc per, a continuació, tornar-se a enfilars per la carena.

Sortint de Coll de Pal ja t'enfiles per prats fins que arribes a la carena que et condueix fins al cim de la Tosa d'Alp, a 2531 m. De la Tosa fins a Coll de Jou, el camí és entretingut: a estones per carena tallada a pic pel vessant del Berguedà, a estones per inclinades tarteres de rocs grans al cantó de la Cerdanya, i a estones pel límit del bosc, que és on es fa més agradable el caminar.

A Coll de Jou comença la Serra del Moixeró. Al vessant del Berguedà la serra és més dreta, més esquerra, les canals baixen quasi verticals i, al fons, es poden distingir El Claper, L'Hospitalet, el riu Grèixer, la carretera de Coll de Pal, i, ara, els famosos ponts de la carretera al túnel del Cadí.

Pel vessant de la Cerdanya, la muntanya és més suau, i es poden distingir Martinet, Bellver, Puigcerdà, Font Romeu i muntanyes com el Carlit, els Engorgs, i la tosa plana de Lles.

De Coll de Jou a Penyes Altes de Moixeró (2260 m) tot és pujada. Després es troben els plans de Moixeró, on sempre hi sol haver bestiar pasturant. Dels plans se segueix cap a Coll de Pendís (1800 m). Aquest coll és un punt estratègic, i aquí es pot decidir continuar o aturar-se, ja que uns 200 m més avall pel vessant del Berguedà hi ha el refugi de Font de Faig, de la F.E.E.C. on es poden recuperar forces o bé seguir cap a Bagà tot passant pels Empedrats fins al veïnat de l'Hostalet i, d'aquí, fins a Bagà per la Vall del Bastareny.

A Coll de Pendís s'acaba la Serra del Moixeró i comença la de la Moixa. Si hom decideix prosseguir la travessa cal seguir la Serra de la Moixa fins al Coll de la Moixa passant pel vessant de la Cerdanya i travessant al del Berguedà per aquest coll. Aquí comença la pujada cap al Comabona (2530 m) tot passant pel Coll de Tancalaporta. És una pujada pesada i llarga que discorre pel mig de tarteres plenes de rocs grans, de mal caminar.

Durant tota la marxa hem pogut contemplar la impressionant cara nord del Cadí i, ara, al cim del Comabona, podem observar la suavitat de la seva cara sud. El pic de Comabona ja és dins la Serra del Cadí. Des del cim, davant nostre, podem veure la cara nord del Pedraforca que, juntament amb la Serra d'Ensiya, ens ha acompanyat durant tota la travessa. I als nostres peus, 1200 m més avall, podem veure la fosca Vall de Gresolet.

Seguint la travessa arribem a la Font dels Cortils, on baixen a veure els isards en èpoques de calor. De la font ja ens dirigim cap a Gósol caminant per sota el Pas dels Gosolans i pujant cap a la Serra Pedregosa (2420 m), que serà l'última serra que trobarem. D'aquí anirem cap avall fins a trobar el Collell, coll que uneix la Serra del Cadí i el Pedraforca. I després, tot vorejant el Pedraforca, arribarem a Gósol (1423 m) fi d'aquest itinerari de muntanya, que es pot fer d'una tirada o bé en dos dies. L'horari aproximat és d'unes 13-14 hores, tot i que depèn de la preparació física de l'excursionista. Naturalment aquesta travessa pot dividir-se en moltes petites excursions, també molt interessants i aprofitables.

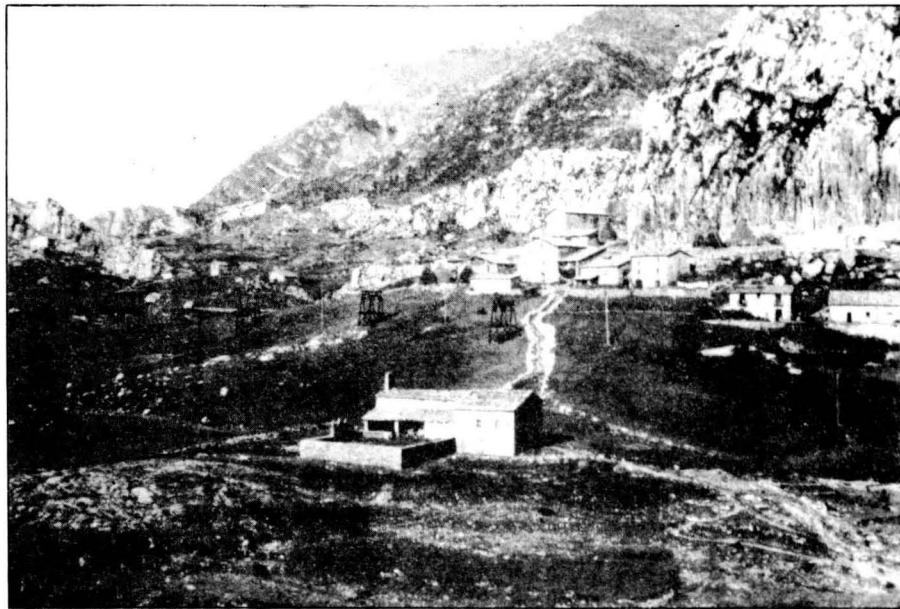
ITINERARI BERGA - PEDRAFORCA

Aquest itinerari l'inclouem aquí, únicament i exclusiva, com a camí de muntanya, encara que en algun dels seus trams coincideixi amb d'altres camins que han estat utilitzats per diferents motius.

Hem triat aquest itinerari, entre d'altres raons, perquè ens mena vers dos dels cims més rellevants de la nostra comarca: La serra d'Ensija i el Massís del Pedraforca. Encara que, actualment, aquest camí no és gaire utilitzat, abans sí que ho havia estat, ja que les comunicacions així ho exigien. Ara, normalment, per a anar al Pedraforca, s'arriba fins al Refugi Lluís Estasén amb cotxe i, des d'allí, es comença l'ascensió al cim. I per a pujar a la serra d'Ensija, hom va amb cotxe fins a Peguera pel vessant S o a la Font Freda pel vessant N o de Saldes.

Itinerari: Des dels dipòsits de Berga a l'Estret de la font del Guiu, font del Querot, runes de la casa de l'Alou, Empedrats, Coll de l'Oreller, L'Estany, Baga de Nou Comes, Peguera, Serra d'Ensija (refugi Pres. Delgado Ubeda), font Freda, Pla de Palomera, Els Graus, Saldes, Refugi Lluís Estasén... Pedraforca.

La durada d'aquest itinerari dependrà, lògicament, de la rapidesa amb què es faci, ara bé, és pot fer molt bé, amb tranquil·litat i gaudint plenament del paisatge, en dues jornades, pernoctant al refugi Pres. Delgado Ubeda d'Ensija o bé, ja al peu del Pedraforca, al refugi Lluís Estasén. El seu atractiu més important resideix en la seva bellesa, sobretot en les boniques vistes que ofereixen els seus cims. Actualment també es pot veure, però, el cantó contrari; les desfetes ocasionades arran de la construcció de noves carreteres i de les explotacions de carbó a cel obert que estan potenciant un canvi ecològic important.

El poble de Peguera a principis de segle. A segon terme s'observa el transbordador miner.
M. ESCOBET

ZONA DE L'AIGUA D'ORA - LLINARS - BONNER

La història evoluciona més o menys de pressa, entre altres coses segons la manera com es fan les comunicacions entre els diferents nuclis habitats. Per exemple, abans de 1.903, això que ara en diem camins constituïa l'única manera d'arribar a Berga des de Gósol passant pel Molí d'En Güell, Bonner, font del Pi, Peguera i L'Estany. O bé, un cop arribats a Bonner, seguir fins a la masia dita Fontanella (antic hostal) i fer-hi nit per reposar els animals abans de pujar cap a Canals, Castellar del Riu, Campllong i després baixar a Berga. Aquí se solia portar els ramats de xais a l'escorxador o bé a vendre productes com ara formatges, patates i, fins i tot, llenya! Després de comprar les coses necessàries es reprenia el viatge a la inversa.

Un altre itinerari de certa importància en aquests verals era el camí ramader que enllaçava amb l'anterior pujant per la Vall d'Ora, el qual s'utilitzava per a baixar els ramats a l'hivern per a buscar millors pastures. També era el camí que utilitzaven els marxants per a pujar a vendre els seus productes (la gent encara recorda uns peculiaríssims venedors d'oli i aiguardent). Aquest camí transcorria més o menys per l'actual pista forestal de la Vall d'Ora.

Per fer aquesta ruta també s'utilitzava el camí que pujava per l'anomenat pas de l'hostal, a l'extrem oest de la Serra de Busa, per a dirigir-se després a Coll de Jou, Sant Llorenç o bé Riu de Valls.

En el trajecte de Gósol a Berga es trobava un important nucli de població al voltant de Bonner, amb gran quantitat de cases de pagès, conreus i ramats, així com un gran nombre de balms transformades en habitatge, les darreres de les quals foren Cal Segarra i Cal Petrot de Sorribes. Les balms també eren

aprofitades com a estables d'animals (a la balma dels Ternals hi cabien 2000 ovelles). Els habitants d'aquestes balms construïen l'habitatge a base d'enginy i els seus mitjans de vida eren, fonamentalment, els conreus i els ramats.

Aquest paisatge, que va veure passar tants personatges que ara considerariem pintorescs, manté encara la seva bellesa natural, però ha patit una de les majors regressions d'habitants de la comarca. Aquesta regressió va començar quan es va construir, a principis de segle, la carretera de Sant Llorenç a Berga. Fou el principi de la fi d'una època carregada d'encant.

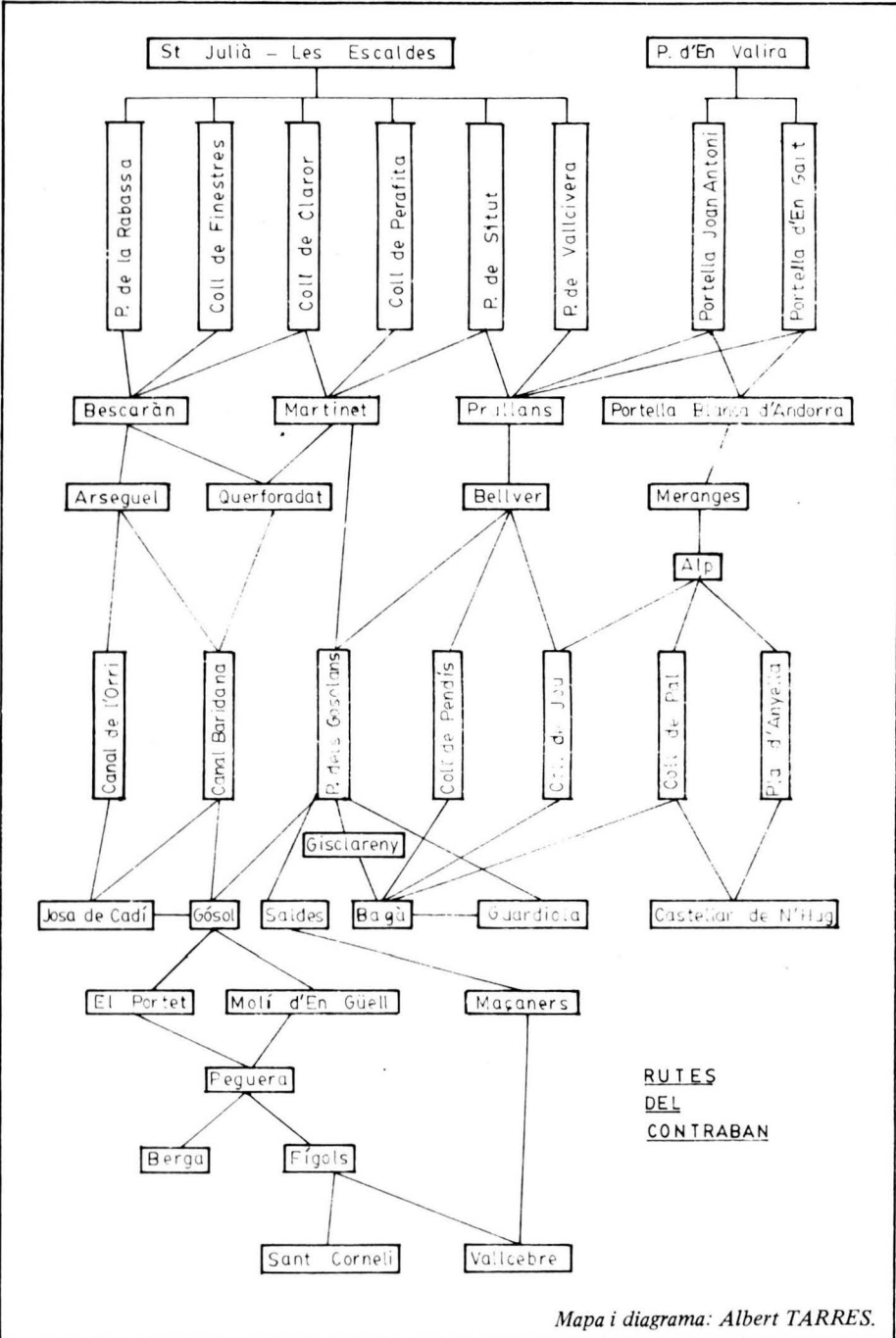
CAMINS DEL CONTRABAN

"Un dia qualsevol, ara fa uns 30 anys, el Ramon de Guardiola i un company seu van travessar el Coll del Pendís i es dirigiren cap a Bellver i Prullans després d'atravessar el Segre; feien el viatge a Andorra. A prop de Prullans, en passar pel mig d'uns camps de pereres, van endevinar un troç lluny la inconfundible silueta de la Guàrdia Civil.

Corrent tant com podien se'n van anar costes amunt. La Guàrdia Civil, però, fou més llesta i se'ls va creuar més amunt. Un crit de alto! i un tret ressonaven pels camps mentre el Ramon queia a terra amb una forta fiblada a l'esquena. Una bala li havia foradat l'esquena."

Aquesta és una de les moltes històries que podem escoltar per tot l'Alt Berguedà, referides a l'important trànsit de mercaderies que hi va haver entre el Berguedà i Andorra.

En podriem relatar centenars, si bé no totes tan tràgiques, com ara la d'aquell xicot de Gósol que feia contraban de motocicletes i les duïa a coll fins a la carretera de la Cerdanya desmunta-

Mapa i diagrama: Albert TARRES.

des en tres trossos. Feia tres viatges i en cadascun d'ells transportava una part, l'amagava i se n'anava a buscar les altres. Quan tenia la moto sencera, la muntava, hi afegia matrícula i documentació de vehicles perduts a la guerra i se n'anava tranquil·lament a Barcelona, on les venia.

Els motius de la puixança del contraban són molt clars; la misèria i l'escassetat de molts productes feien que molta gent se la jugués per a poder viure mínimament. El Ramon ens explicava que amb un vol guanyava si fa no fa el mateix que durant un mes a la mina. Aquest exemple és prou demostratiu.

Els camins utilitzats per a anar i tornar d'Andorra eren diversos i s'entrellaçaven entre ells, per la qual cosa, és molt difícil de descriure una ruta general. El recorregut canviava en funció de la colla que eren (hi havia caps de colla que feien rutes concretes), del temps

que feia o de les informacions que tenien, així com del punt d'arribada i del de sortida.

En el següent diagrama veurem les diferents rutes i com aquestes depenen del poble del qual es parteix i, també, de si a Andorra se sortia caminant des de Les Escaldes o Sant Julià, o bé si podien sortir del Port d'Envalira.

UN CAMÍ HISTÒRIC: COLL DE JOU

(Resum copiat de *Rèquiem per un camí perdut* de Ramon Morales)

El pas de Coll de Jou és tan antic que els ceretans ja el devien emprar molt abans de la dominació romana per a comunicar-se amb el Berguedà.

A l'alta Edat Mitjana, Coll de Jou era la ruta més còmoda per a anar a la Cerdanya des de les principals contrades de

la Catalunya interior. Ja en documents d'aquells anys, s'esmenta la collada amb el seu nom definitiu i apareix el de l'Hospitalet -amb les grafies *Espitalet* i *Spitalet*- que oferia aixopluc a la gent de pas, i també, la torre de Das, a l'altre vessant, que oferia la seguretat.

La capella de l'Hospitalet va tenir rector propi fins als anys de la pesta gran, que tot ho capgirà, i a partir d'aquell moment va ser regida per seglars. Possiblement fou el darrer rector de L'Hospitalet de Roca-sança qui va tenir l'honor d'oferir un breu repòs al rei Pere el Cerimoniós quan va passar per Coll de Jou, en aquell passeig militar que feu per terres del Regne de Mallorca, després de batre el seu cunyat.

Fou el setembre de 1344 quan passaren per Coll de Jou amb molta dificultat degut a la gran quantitat de neu caiguda. Arribaren cap al tard a Bagà, on els Pinós els oferiren un àpat i un confortable allotjament. El rei i la seva cort escolliren aquesta ruta perquè era la més important, la més natural. Degut a això els cònsols de Bagà feren adobar el camí fins a Roca-sança, i els de Puigcerdà, fins a Coll de Jou, per a evitar al monarca la fatiga dels camins medievals.

A la tardor de 1579 hi hagué a la Cerdanya un temporal d'aigua i neu de gran intensitat que va durar fins als volts de Nadal. Les aigües feren molt de mal a la plana, però la neu, a muntanya, no fou pas més benèvola. El trànsit per Coll de Jou no va ser possible durant moltes setmanes perquè a la caiguda d'arbres sobre el camí, calia afegir-hi setze pams de neu.

Fou també, a trets, un camí de romeus. L'any 1700 els cònsols de Bagà demanaren permís a la cúria de Solsona per a anar en processó a l'església de l'Hospitalet, tal com tenien per costum. La llicència fou concedida amb la condició que s'abstindrien de menjar i beure tant a l'anada com a la tornada.

Les dades s'acumulen els darrers segles. El pas dels miquelets i les guerres contra l'invasor de sempre, les carlinades, els traginers de vi i els contrabandistes de tabac andorrà, els *maquisards* d'un cantó i de l'altre... i també els excursionistes. Tots plegats, cadascú en el seu temps i amb les circumstàncies del moment, han petjat el roquissar de Coll de Jou. Unes vegades amb por, altres amb esperança i sempre atents al respecte que inspira la gran muralla.

Ara sembla que hom ha dit prou. L'inici de les obres per la foradada del Moixeró i la carretera a Coll de Pal han esborrat el camí entre el pont de Cal Tinent, l'Hostal Cremat i l'Hospitalet.

El sender de gran recorregut senyalitzat fa poc, també ha escollit Coll de Pal, deixant l'arcaic camí de ferradura per un altre de més planer. Sembla que ningú no faci cas de Coll de Jou.

LA VALL DEL LLOBREGAT

A principi de segle, les comunicacions per la vall del Llobregat eren molt diferents de les actuals. No hi havia cap carretera i les úniques vies de comunicació eren el ferrocarril i els camins entre els diferents pobles.

Un d'aquests camins era el que anava de Berga a Cercs que, no fa pas gaire, podem veure per sota de l'actual carretera, però les obres de la carretera nova l'han acabat d'esborrar definitivament.

L'absència de la carretera canviava moltes coses. Així, el carbó que s'extreia de les mines de Figols l'havien de dur cap a Berga per una rampa que baixava fins a Cal Parraquer mitjançant vagonetes arrossegades per animals.

CAMINS DE MÚSICS

Els músics que es dedicaven a recórrer els pobles de la comarca i de la Cerdanya per les festes majors seguien diferents camins segons la zona on anaven.

Així els qui es dirigien cap al cantó de Gósol seguien la ruta següent:

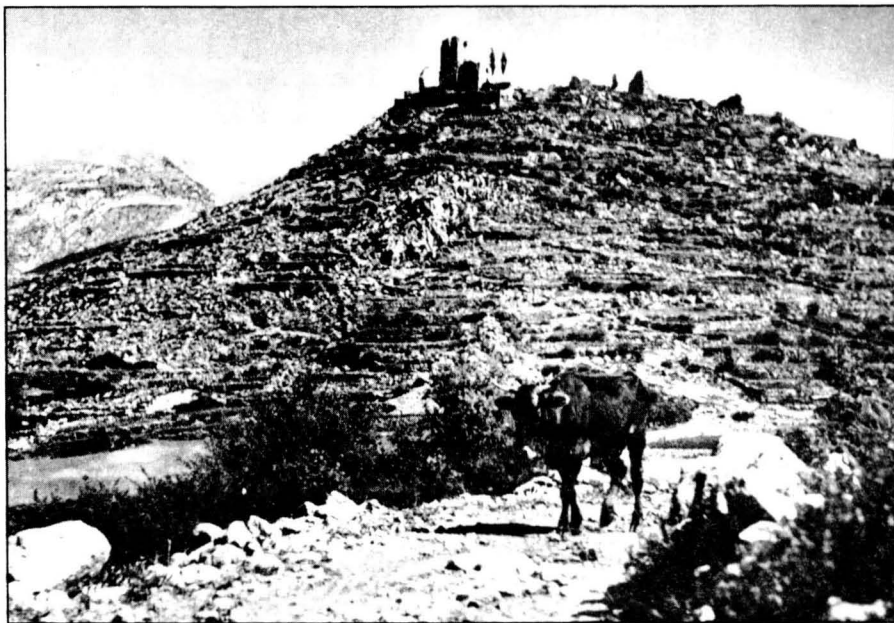
—Sortien de Berga cap al Pont del Diable, passaven per darrera del Mercadal, i, per Vilosiu, anaven cap a l'Estany i Peguera. D'aquí cap a la font del Pi, Monner, l'Espà i Gósol. Seguien fonamentalment el camí més normal per a anar de Berga a Gósol per tal d'estalviar-se les pujades més fortes.

Per anar a tocar als pobles de la Cerdanya solien anar fins a Guardiola en tren, que anaven a cercar a la Colònia Rosal, i llavors feien el següent itinerari:

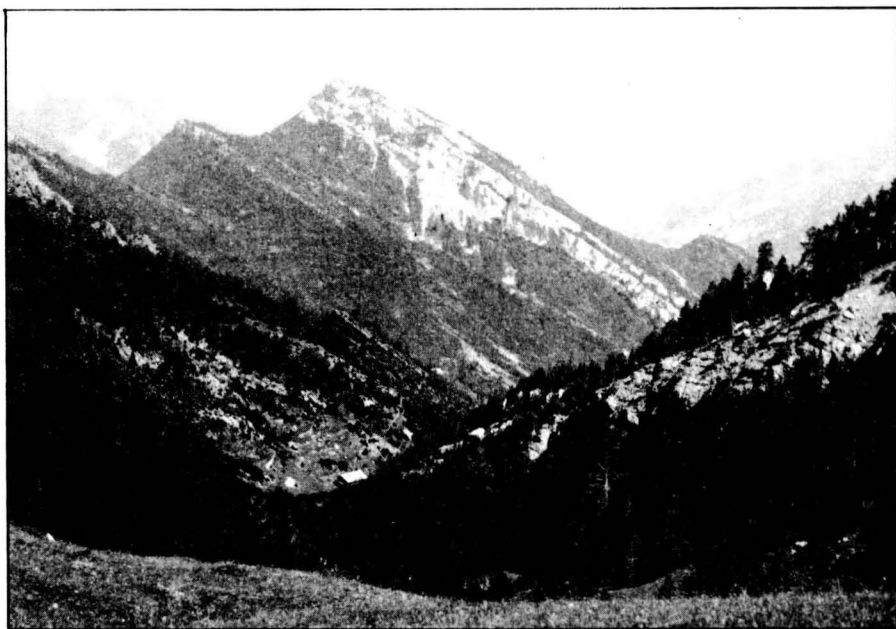
—De Guardiola anaven cap a Bagà i, d'allí, als Empedrats seguint la vall del Bastareny. En aquella època, a la zona dels Empedrats, hi havia força hostals. Pujaven cap a la font del Faig (prop d'on ara hi ha el refugi també hi havia un hostal) i al Coll de Pendís, des del qual només els calia baixa la vall per arribar a Bellver de Cerdanya, des d'on es dirigien al poble on havien de tocar.

Hi devien haver diferents orquestres que feien aquesta ruta. Nosaltres en coneixem una que s'anomenava *La Constància*, que va acabar, com la majoria, amb baralles entre els seus components. Era una altra manera de fer la d'aquests esforçats músics, que agafaven els instruments i se n'anaven a recórrer els pobles.

Alguns anys sortien fins i tot a l'hivern per a anar a algunes festes que se celebren en aquestes dates. Llavors llogaven algun guia local perquè els acompanyés a travessar el Coll de Pendís i els duqués el contrabaix i les partitures, que era el que més els pesava, i algun cop s'havien trobat amb els fardos al mig del camí i el guia enlloc!

Castell de Gósol a principis de segle.

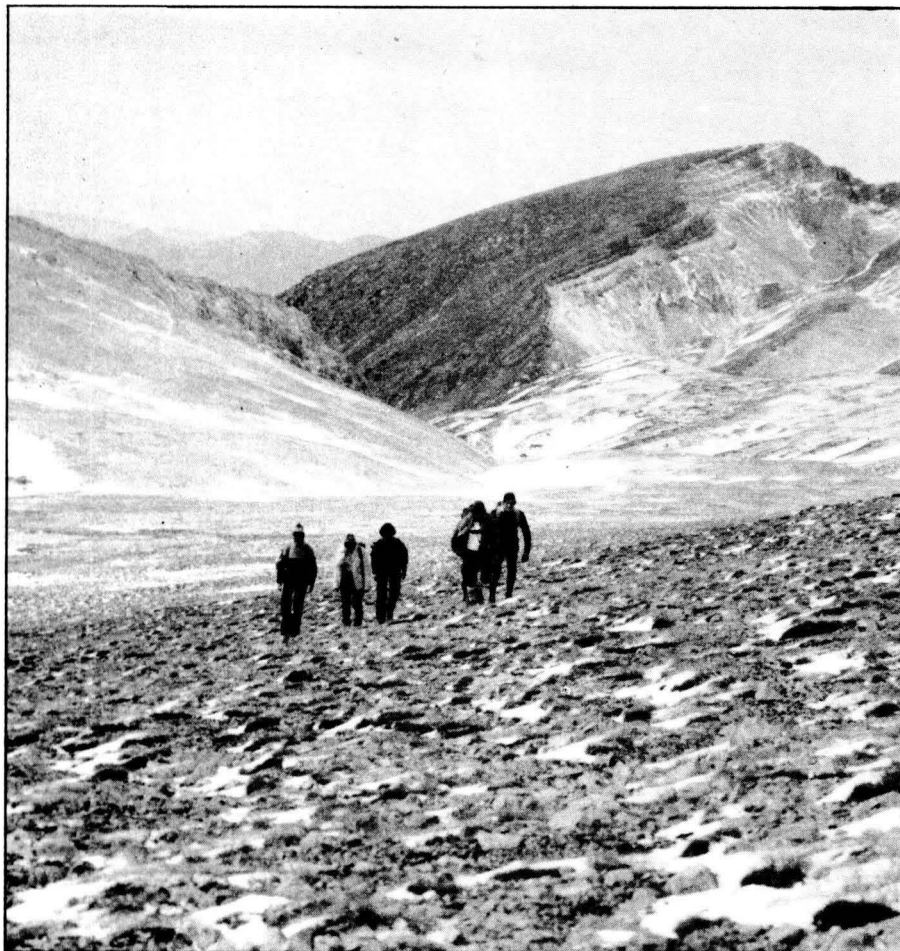
Coll del Pendís. Refugi Font del Faig al fons.

M. ESCOBET

Bagà - Grèixer - Camí, carretera, viaducte... què vindrà després?

M. ESCOBET

Caldria que els muntanyencs intentessin recuperar alguns camins perduts.

M. ESCOBET

CAMINS PERDUTS

Ara, i cada dia més, la utilitat dels camins és totalment secundària. De tenir una importància cabdal per a la vida i l'economia de la comarca, han passat a un segon pla. Pràcticament l'únic interès que tenen els camins és l'excursionista, i és evident que tots els que no tenen aquesta utilitat fan nosa per a qualsevol projecte i es van perdent.

Molts antics camins passaven per on ara passen les carreteres i altres han estat totalment o parcialment eliminats per pistes forestals. La majoria, però, es perden senzillament per no passar-hi.

Entre els molts camins que s'han perdut, en voldriem destacar un que considerem que és realment un cas penós. Es tracta del camí de Bagà a Rebot. De Bagà fins al Santuari del Paller hi ha una pista, i fins a Paller de Dalt, un camí molt bonic que puja pel fons del torrent, però de Paller de Dalt fins a Rebot no hi ha res més que un munt de runa procedent de la inútil carretera de Coll de Pal que tapa tot rastre de camí. Segurament s'hauria pogut evitar.

Nosaltres esperem que els tres o quatre camins que encara resten tinguin millor sort!

Agrupació de Muntanyencs Berguedans, entitat de Berga dedicada al món de l'excursionisme.

LLUÍS RIBERA

Red Seat. La garantia més forta
Seat - Audi - Volkswagen

GUARDIOLA DE BERGUEDÀ